

HANDLEIDING

#wegmetAfval

in Oosterhout

Groep 4 • 5 • 6

#wegmetAfval in Oosterhout sluit aan op het landelijke programma Van Afval Naar Grondstof en op de 21st century skills

21e eeuwse vaardigheden, of 21st century skills, zijn competenties die leerlingen nodig hebben om succesvol deel te nemen aan de maatschappij van de toekomst. Klik [hier](#) voor meer informatie.

Inhoud

LES 1 DE KRINGLOOP VAN DE NATUUR	4
LES 2 KRINGLOOP VAN AFVAL	6
LES 3 AFVAL SCHEIDEN DOE JE SAMEN	8
Bijlage Wat moet waarin?	11
LES 4 ZWERFAFVAL	13
LES 5 BLIJ AFVALVRIJ!	15

LES 1 DE KRINGLOOP VAN DE NATUUR

Lesbeschrijving

Thema

De natuur ruimt haar eigen afval op. Afvalstoffen worden in de natuur opnieuw gebruikt. Afval van de mens kan meestal niet door de natuur worden opgeruimd. Dat moeten mensen dus zelf doen.

Doel

De kinderen maken kennis met de voedselkringloop in de natuur en begrijpen dat afval van mensen door mensen zelf moet worden opgeruimd.

Activiteiten

- Ontdekken hoe de natuur haar afval opnieuw gebruikt
- Verkennen van het begrip afval van de mens aan de hand van voorbeelden
- Nadenken over wat afval is en wat je kunt doen met dingen die je niet meer nodig hebt

Materialen

- Beamer of smartboard
- Pen en kleurpotloden
- Computer(s) met internetverbinding
- Lied: De kringloop van het leven ('The circle of life', originele lied met Nederlandse tekst) Uit: De Leeuwenkoning, Disney, duur: 3.49 min [HYPERLINK](#)
- Filmpje: Kringloop, uit 1 Minuutje natuur (over dode poes en de kringloop in de natuur) van SchoolTV, duur 1.39 min [HYPERLINK](#)

Inspiratie 10 min.

Begin de les met het lied De kringloop van het leven (link bij Materialen). Kennen de kinderen dit lied? Filosofer over de cirkel van het leven. Welke vorm heeft een cirkel? Wat gebeurt er steeds opnieuw in het leven? Is daar ook een einde aan?

Aan de slag 30 min.

- Bekijk het filmpje Kringloop uit de serie 1 Minuutje natuur en praat met de kinderen over 'de kringloop van de natuur'.
- Bespreek na: wat wordt er opnieuw gebruikt in de natuur? Is dat handig? Blijft er iets over? Wat vinden de kinderen daarvan? Geef zo nodig uitleg met behulp van de Achtergrond voor de leerkracht op pag. #.
- Deel het werkboekje uit en laat de kinderen in tweetallen praten over de vragen bij **A**. Laat ze daarna individueel opdracht **B** *Schrijf een verhaaltje* en **C** *De kringloop van de natuur maken*.
- Vraag vervolgens: hoe zit het eigenlijk met het afval van de mensen? Wat voor afval is dat? Kan afval van mensen ook opnieuw worden gebruikt? Welk afval wel

en welk afval niet? Voer een gesprek met de kinderen aan de hand van hun eigen ervaringen en kennis.

- Bekijk de afbeelding bij opdracht **D** *De afvalberg van de mens*. Laat de kinderen het afval benoemen. Laat ze de opdracht individueel maken. Doe vervolgens het spel in de klas, buiten of in de gymzaal of aula.
- Spel: De afvalberg van de mens. Wijs drie plekken aan: 'groen', 'blauw' en 'anders'. Noem een voorwerp uit de afvalberg uit het werkboekje, bijvoorbeeld fles. Welke kleur hebben de kinderen dit afval gegeven? Laat ze op die plek gaan staan. Staat iedereen op dezelfde plaats? Of zijn er verschillen? Vraag de kinderen om uit te leggen waarom ze daar staan. Niet iedereen hoeft op dezelfde plaats te staan. Laat de kinderen van het afval dat ze zelf hebben gekleurd vertellen welke kleur ze hebben gekozen en waarom. Wat gebeurt er met dit afval denken ze? Noem de andere voorwerpen uit de tekening en laat de kinderen steeds hun plaats kiezen. Lees in de Achtergrond voor de leerkracht op pag. 4 welk afval in de natuur vergaat, welk afval nog te gebruiken is en welk afval overblijft.
- Laat de kinderen bij opdracht **E** *Wat doe jij met je spullen?* aankruisen wat ze doen. Bespreek de antwoorden in de klas. Laat de kinderen vertellen. Wat kun je allemaal repareren? Kun je dat zelf of vraag je dat aan iemand anders? Hoe kun je dingen opnieuw gebruiken? Aan wie geef je oude spullen weg? Waar gooi je oude spullen weg? Kun je ook andere keuzes maken? Bijvoorbeeld een kapotte fiets opnieuw gebruiken? Hoe dan? Kun je een stripboek weggeven? Doe de opdracht meteen klassikaal als de woorden nog te moeilijk zijn voor groep 4.

Afronding 15 min.

- Laat de kinderen in eigen woorden vertellen over de kringloop in de natuur.
- Bespreek wanneer iets afval is: is iets dat je niet meer mooi vindt, kapot is, niet meer nodig hebt, oud is of dubbel hebt ook afval? Vraag de kinderen om voorbeelden te geven van afval dat je kunt repareren, opnieuw kunt gebruiken, kunt weggeven aan een ander of kunt gebruiken om iets anders van te maken (hergebruiken).
- Schrijf de betekenis van de afvalwoorden (zie achtergrond) op het bord en laat de kinderen deze in het afvalwoordenboek achter in hun werkboekje schrijven.
- Bespreek de thuisopdracht **F** uit het werkboekje.

Extra

- Ga met de kinderen naar de schooltuin of een park in de buurt en bekijk welke bodemdiertjes daar leven. Welke diertjes kennen de kinderen? (mier, pissebed, worm, tor, kever enz.) Praat over hun rol in de kringloop in de natuur. Zie onderbouw les 1.
- Verzamel het afval van de klas gedurende één dag en bekijk aan het einde van die dag wat er allemaal is weggegooid.

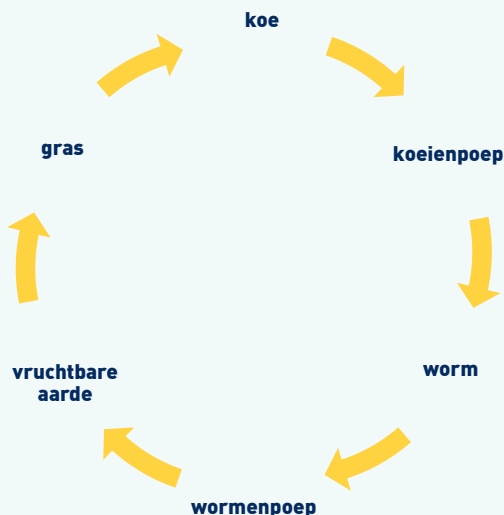
Achtergrond en antwoorden

De cirkel van het leven

Al het leven begint klein en kwetsbaar, heeft voedsel nodig om groot te groeien, wordt volwassen en krijgt nakomelingen (zaadjes, kinderen, jongen), wordt vervolgens oud en sterft. Het leven wordt steeds doorgegeven aan een nieuwe generatie.

Kringloop van de natuur

De natuur ruimt haar eigen afval op. Afgevalen bladeren, dode planten en dieren worden opgegeten en/of verteerd door kleinere diertjes, insecten, bacteriën en schimmels. Het afval wordt zo steeds kleiner gemaakt. De poep van die diertjes komt in de grond terecht. Samen met het water worden de voedseldeeltjes opgenomen door bomen en planten. Uit het afval van de natuur wordt dus nieuwe voeding gemaakt.

Afval dat in de natuur vergaat:

- Bananenschil
- Oud brood
- Appelklokhuis

Afval dat nog te gebruiken is:

- Ouderwetse kopjes
- Babykieren
- Petfles
- Plastic tasje
- Krant
- Kapotte knuffel (eerst repareren)
- Vaas met een stukje eraf (eerst repareren)
- Batterij (oplaadbaar)

Afval dat overblijft:

- Vaas met een stukje eraf (als het niet meer te maken is)
- Batterij (niet oplaadbaar)
- Leeg zakje chips
- Blik verf en kwast
- Oude schoen

Wat doe je met deze spullen?

Een kapotte fiets repareren / weggoaien / iets nieuws van maken (van onderdelen)

Een lege fles opnieuw gebruiken / iets nieuws van maken

Te kleine trui weggeven

Een oude krant iets nieuws van maken

Plastic doppen iets nieuws van maken

Afvalwoorden

afval Afval zijn de dingen die overblijven en die je niet meer kunt gebruiken. Je gooit ze weg. Schillen, oude kranten en lege blikjes zijn afval.

kringloop In een kringloop zijn begin en einde met elkaar verbonden. De kringloop begint steeds opnieuw, bijvoorbeeld de kringloop van water.

bodemdiertje Een bodemdiertje leeft in of op de grond. Bodemdiertjes eten afval van planten, bijvoorbeeld dode bladeren. Mieren, pissebedden en wormen zijn bodemdiertjes.

LES 2 KRINGLOOP VAN AFVAL

Lesbeschrijving

Thema

Afval veroorzaakt vervuiling van de aarde. Door een kringloop van afval te maken, kunnen we de natuur weer schoner maken. Afval wordt dan als grondstof gebruikt.

Doel

De kinderen begrijpen dat afval tot vervuiling van de natuur leidt. Ze ontdekken dat we vervuiling tegen kunnen gaan door afval opnieuw te gebruiken. Ze bedenken hoe dat ook op school zou kunnen.

Activiteiten

- Luisteren naar een verhaal over de vuilnisbelt van Breda
- Praten over vervuiling van de natuur en de afvalkringloop
- Kijken naar een filmpje over oud papier als grondstof voor wc-papier
- Verzamelen van voorbeelden van grondstoffen uit afval en bedenken wat je daarvan kunt maken

Materialen

- Verhaal *De vuilberg van Bavel* op pag. 4
- Filmpje *Doen ze dat zo: hoe wordt wc-papier gemaakt?* Klokhuis 2015, duur: 3.10 min [HYPERLINK](#)
- Voorbeelden van hergebruik van grondstoffen: verhuisdekens, zak compost, kartonnen doos, kladblok, plastic fles, jampotje, kratten, tuinstoelen, verpakkingen
- Diverse dozen om afval in te sorteren (rest, glas, papier, plastic/drankenkartons/blik, GFT)
- Afval uit de klas van de vorige dag en vuilniszak om het op uit te stallen
- Dozen om het afval dat de kinderen na deze les meebrengen in te verzamelen (zie opdracht **E Thuis doen**)

Inspiratie 15 min.

Lees het verhaal *De vuilberg van Bavel* voor. Vraag de kinderen om zich voor te stellen hoe die afvalberg eruit moet hebben gezien. Wat lag er allemaal op die berg vuilnis? Wie hadden er last van? Waarom werd de berg steeds groter? Wat gebeurde er met de natuur in de buurt van de afvalberg?

Aan de slag 30 min.

- Voer een klassengesprek aan de hand van vragen: Welke problemen zijn er door afval van mensen? (bijvoorbeeld stank, vervuiling van lucht en bodem, steeds meer afval in de natuur, slecht voor gezondheid van dieren en mensen) Welke oplossingen kun je bedenken voor het probleem van een afvalberg zoals in Breda? (onder de grond, opnieuw gebruiken, verbranden, minder afval) Kunnen we ervoor zorgen dat er helemaal geen afval van mensen ontstaat? Zo ja, hoe dan?
- Vertel dat er al jaren geen vuilnisbergen gebruikt worden in Nederland, maar dat afval wordt verbrand in een afvaloven. Dat is wel een stuk beter, maar ook daarbij komt het afval van het verbranden (as en rook) in de natuur terecht. Bekijk eventueel twee filmpjes over de afvaloven, zie Extra bij deze les.
- Vertel dat afval in Oosterhout tegenwoordig zoveel mogelijk opnieuw gebruikt wordt. Daarom wordt het gescheiden ingezameld. Bespreek wat dit begrip betekent. De kinderen leren hier meer over in les 3.
- Bekijk het filmpje 'Doen ze dat zo: hoe wordt wc-papier gemaakt?' Praat erover na: waar wordt het wc-papier van gemaakt? Krijg je beter wc-papier van nieuw papier? Laat de kinderen de afvalkringloop van papier beschrijven. Vraag ook: wat zou je nog meer met oud papier kunnen doen?
- Laat opdracht **A** *Waar wordt het van gemaakt?* **B** *Wist je dat?* En **C** *Afval verzamelen uit het werkboekje zelfstandig maken*. Praat klassikaal verder over het begrip grondstof. Laat de kinderen de voorbeelden uit het werkboekje noemen. Kennen ze nog meer grondstoffen? Kennen ze ook de bakken die erbij horen?
- Onderzoek waar de spullen in de klas van gemaakt zijn: tafels, stoelen, vloer, gordijnen, glas, lampen. Laat de kinderen samen tot een omschrijving van het woord grondstof komen en schrijf die op het bord.
- Laat de kinderen in groepjes bedenken wat je van oude grondstoffen kunt maken. Bespreek dat klassikaal en laat voorbeelden zien en rondgaan. Kunnen de kinderen herkennen welke grondstof gebruikt is?

Afronding 15 min.

- Stal het afval van de vorige dag uit op een vuilniszak. Gebruik een stok om het afval te verdelen. Let op de veiligheid (geen glasscherven of scherpe voorwerpen). Welke grondstoffen herkennen de kinderen? Sorteer het afval op plastic, papier, gft, glas en stof (gebruik de dozen). Is er ook afval dat niet als grondstof gebruikt kan worden? Leg dat ook bij elkaar. Bedenk een naam voor dit afval.

- Laat de kinderen zelf uitleggen waarom het goed is om grondstoffen opnieuw te gebruiken.
- Bespreek wat de kinderen in de klas kunnen doen, zodat er minder afval overblijft. Bijvoorbeeld een composthoop aanleggen, doppen, glas of oude kleding inzamelen, zelf papier maken. Laat ze hun idee bij opdracht **D** in het werkboekje schrijven.
- Schrijf de betekenis van de afvalwoorden op het bord. Laat de kinderen de woorden in hun afvalwoordenboek schrijven. Leg uit wat het groene symbool in het werkboekje betekent (recyclen), ze mogen dat woord ook in het woordenboek schrijven.
- Geef de kinderen opdracht **E** *Thuis doen* mee als huiswerkopdracht.

Extra

- Bekijk twee korte filmpjes over afval scheiden vroeger en verwerken van restafval in een afvaloven: Van schillenboer tot milieustraat (eerste deel tot 01:17) [HYPERLINK](#)
Restafval, de verwerking van restafval in een afvaloven [HYPERLINK](#)

Achtergrond en antwoorden

Gescheiden inzamelen

Door soorten afval apart van elkaar in te zamelen, kun je ze opnieuw gebruiken. Van oud papier wordt nieuw papier gemaakt, van oud glas wordt nieuw glas gemaakt, van oude kleren kunnen nieuwe dingen van stof gemaakt worden.

Voorleesverhaal: De vuilberg van Bavel

Vlak bij Breda op de Bavelse Berg ligt Brepark. Je kunt er film kijken of spelen in een speelpaleis, sportschoenen kopen of een hamburger eten. Maar wist je dat de Bavelse Berg eigenlijk een afvalberg is? Vroeger was hier de vuilnisbelt van Breda.

Vele jaren werd al het afval uit Breda en Oosterhout op een grote berg gegooid. Dat ging zo in alle dorpen en steden. Thuis deed iedereen zijn afval bij elkaar in één vuilniszak. Die zakken werden door de vuilnisman opgehaald en naar de vuilnisbelt gebracht. Ook het andere afval uit de stad werd op de berg gegooid: afval van de supermarkten, de bakkers, de slaggers, de schoenenwinkels en de friettentten. Het duurde niet lang of het werd een enorme berg met troep. Alles lag door elkaar: aardappelschillen, stukken pizza, schoendozen, lege flessen en batterijen, oude kranten en plastic zakken. Altijd vlogen er witte meeuwen boven de berg. De mensen die daar in de buurt woonden, vonden de afvalberg ontzettend vies. Het stonk er behoorlijk. Als het hard waaide, moest je je raam dichtdoen, anders stonk het binnen ook. Het was

ook niet goed voor de koeien, vertelde een boer uit Bavel. Hij zag dat het water in de sloten steeds viezer werd. De koeien dronken dat water toch ook? Dat was vast niet gezond.

Gelukkig is de vuilnisbelt nu helemaal schoongemaakt en ruikt het weer heerlijk fris op de Bavelse Berg. De koeien zijn er ook een stuk gezonder van geworden. En de mensen kunnen hun ramen weer lekker open zetten.

Afvalwoorden

grondstof Een grondstof is de stof waar iets van gemaakt is. Glas, plastic en papier zijn grondstoffen.

compost Het compost is voeding voor planten gemaakt uit afval van planten

vuilnisbelt Een vuilnisbelt is een plaats waar afval wordt gedumpt.

GFT GFT is de afkorting die we gebruiken voor groente-, fruit- en tuinafval.

recyclen Recyclen is het maken van iets nieuws uit gebruikte spullen.

afvaloven Een afvaloven wordt gebruikt om afval in te verbranden.

LES 3 AFVAL SCHEIDEN DOE JE SAMEN

Lesbeschrijving

Thema

Als we de grondstoffen uit afval opnieuw willen gebruiken, moeten we het afval zorgvuldig scheiden. Hoe meer afval we scheiden, hoe minder restafval er overblijft. Dat werkt alleen als we allemaal meedoen.

Doel

De kinderen begrijpen dat het belangrijk is dat we allemaal afval goed scheiden. Ze kennen de groepen waarin we afval scheiden en het begrip restafval. Ze staan stil bij de praktijk van afval scheiden thuis en op school.

Activiteiten

- Afval onderzoeken, sorteren en weggooien in de juiste bak op school
- Praten over wat goed afval scheiden betekent
- Kennismaken met kleuren en logo's van afvalbakken
- Spel doen over afval scheiden en controleren op www.mijnafvalwijzer.nl
- Poster bekijken 'Afval scheiden in Oosterhout'
- Posters maken van afval per soort

Materialen

- Afval dat de kinderen in de klas hebben verzameld (thuisopdracht vorige les)
- Beamer of smartboard
- Poster 'Afval scheiden doe je samen' (digitaal)
- Voor ieder kind een apart uitknipvel (extra kopie uit het werkboekje)
- Aantal computers of laptops met internetverbinding om informatie op te zoeken
- Afvalwijzerapp op www.mijnafvalwijzer.nl
- Grote vellen papier
- Stiften en kleurpotloden in de 'afvalkleuren': groen, blauw, oranje en grijs

Inspiratie 20 min.

- Laat de kinderen vertellen over de afvalbakken die ze in hun werkboekje getekend hebben (de huiswerkopdracht uit de vorige les). Welke kleuren hebben de deksels? Wie woont er in een flat? Hoe zien de afvalbakken er daar uit?
- Bekijk het afval dat de kinderen in de afgelopen week hebben meegebracht. Bespreek wat het is en laat de kinderen aangeven in welke afvalbak het weggegooid moet worden. Bekijk samen waar de afvalbakken op school staan en gooi het afval samen in de goede bakken. Is er ook afval dat niet in de bakken mag? Houd dat afval nog even apart.

Aan de slag 25 min.

- Praat met de kinderen verder over wat 'goed' afval scheiden betekent aan de hand van de vragen. Nodig de kinderen uit om te vertellen wat ze zelf vinden. Laat ze op elkaar reageren en elkaar aanvullen. Gebruik vragen als: vind jij dat ook? Wat vind je nog meer? Waarom is dat belangrijk? (zie Achtergrond voor de leerkracht voor informatie)
Laat de volgende vragen aan bod komen:
  - Wat moet er 'goed' gebeuren?
  - Waarom is het belangrijk om afval goed te scheiden?
  - Wat heeft dat te maken met de kringloop van afval (vorige les)?
  - Wat is restafval eigenlijk? Waarom heet het zo?
  - Wanneer is het moeilijk om afval goed te scheiden?
  - Waarom is het belangrijk dat iedereen meedoet? Hoe kun je daarvoor zorgen? Thuis en in de klas? Hoe kun je elkaar helpen?
  - Wat kun je zelf doen om afval beter te scheiden?
- Laat de kinderen een tekening maken bij opdracht **A Een schone wereld** in het werkboek.
- Bekijk en bespreek de digitale poster 'Afval scheiden doe je samen'. Bespreek wie er allemaal betrokken zijn bij het afval scheiden en schoonhouden van de stad. ZAPPers zijn vrijwilligers die in Oosterhout zwerfafval opruimen. Ook schoolklassen helpen mee met het opruimen van zwerfafval. Van alle inwoners wordt gevraagd om hun afval goed weg te gooien. Wat kunnen de kinderen zelf bijdragen aan het schoonhouden van de stad? Geef de kinderen eventueel een exemplaar van de poster mee naar huis en hang een poster op in de klas.
- Laat de kinderen opdracht **B t/m D** over afvalbakken en -zakken in Oosterhout maken en bespreek deze na. Deel voor opdracht **E** de uitknipvellen uit en laat de kaartjes uitknippen. Laat de kinderen bedenken in welke bak het afval moet. Laat ze in tweetallen overleggen en de kaartjes de kleur geven van de bak van hun keuze. (In hun werkboekje kunnen ze de juiste kleur bij de logo's opzoeken.)
- Bespreek samen of het afval goed is weggegooid. Controleer bij twijfelgevallen met de afvalwijzer-app op www.mijnafvalwijzer.nl. Zoek de gemeente Oosterhout met de postcode van de school op. Kinderen van groep 6 kunnen in groepjes zelf op zoek gaan naar informatie op de afvalwijzer-app. Bekijk de app eventueel klassikaal op het smartboard. U kunt de opdracht ook zonder de app bespreken, gebruik dan de bijlage bij deze les.
- Zijn alle kaartjes in de goede bak terechtgekomen? Laat de kinderen dan de plaatjes in hun werkboekje de juiste kleur geven.

Afronden 15 min.

- Laat de kinderen in groepjes van drie een poster maken over één van de afvalbakken (papier, plastic, gft en restafval). Als er meerdere posters over één bak gemaakt worden, is dat geen probleem. Laat ze de poster versieren met het logo en de kleur die bij het afval hoort (dus oranje voor plastic, groen voor gft enz.). Op de poster zetten ze alles wat in de afvalbak thuis hoort. Dat kunnen ze tekenen of schrijven. Ze kunnen ook de kaartjes van het uitknipvel gebruiken. Bekijk de posters en geeft ze een plek in de klas of in de school, zodat de kinderen overal kunnen nakijken wat er in de bakken mag.
- Bespreek de afvalwoorden uit de les en laat de kinderen de betekenis in hun afvalwoordenboek schrijven.
- Geef de kinderen opdracht **F Thuis doen** mee als huiswerkopdracht.

Extra

- Zoek met behulp van de afvalwijzerapp wanneer het afval bij flats in Oosterhout wordt opgehaald. Laat kinderen die in een flat wonen erover vertellen.
- Zorg voor afvallemmers in de klas in de juiste kleur en met de juiste logo's. Bred dit eventueel uit naar de hele school.
- Zoek regelmatig in de afvalwijzerapp op waar afval weggegooid moet worden. Laat de kinderen ook kennis maken met andere categorieën als ze daaraan toe zijn, bijvoorbeeld klein chemisch afval, textiel en grof vuil. Maak nieuwe posters over de nieuwe afval categorieën.

Achtergrond en antwoorden

Gesprek over goed scheiden van afval**Wat moet er goed gebeuren?**

Afval moet in de juiste bak.

Waarom is het belangrijk om afval goed te scheiden?

Alleen zo kunnen we afval opnieuw gebruiken.

Wat heeft dat te maken met de kringloop van afval (vorige les)?

Door het afval opnieuw te gebruiken, blijft er minder afval over in de natuur.

Waarom is het belangrijk dat iedereen meedoet?

Dan houden we minder afval over.

Wat is restafval eigenlijk?

Het afval dat overblijft als al het andere goed gescheiden is.

Wanneer is het moeilijk om afval goed te scheiden?

Als je niet weet in welke bak het moet, als er geen afvalbak in de buurt is.

**Informatie van de gemeente Oosterhout
Afvalinzameling in Oosterhout**

De gemeente Oosterhout zamelt het volgende afval huis aan huis in:

- Eén keer in de vier weken het restafval
- Eén keer in de twee weken het Groente-, Fruit- en Tuinafval;

- Eén keer in de twee weken kunststof verpakkingsafval (plastic), drankenkartons en blik;
  - Eén keer in de vier weken papier (Hoogbouw adressen één keer in de twee weken)
- Kratjes, zakken en containers moeten worden aangeboden op de door de gemeente aangewezen plaats. Deze locatie is herkenbaar aan de stoeptegel met het containersymbool. Uw container, krat, doos of zak moet op de dag van lediging uiterlijk om 7:30 buiten worden aangeboden. Om 19:00 uur op de dag van lediging dienen de containers en kratjes weer binnen gehaald te zijn. Het deksel van de container moet gesloten zijn. De container moet met de handgrepen naar de weg aangeboden worden.

Hoogbouw en appartementen

Woont u in een hoogbouw- of appartementencomplex, dan heeft u in de meeste gevallen de beschikking over een ondergrondse afvalcontainer in de buurt. Deze ondergrondse containers zijn alleen bedoeld voor het restafval en groente- en fruitafval. Om gebruik te maken van de ondergrondse container heeft u een milieupas nodig. Als uw appartement over een tuin of groenvoorziening beschikt, kunt u voor het tuinafval gebruik maken van een groene container.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de Helpdesk Afval 0800-333 66 99. Het overige afval wordt apart opgehaald:

- Blik, plastic en drankenkartons in zakken
  - Oud papier en karton in krat of inpandige container
- Meer info klik [hier](#)

Achtergrond en antwoorden

Vervolg

Afvalwoorden

restafval Het restafval blijft over als alle grondstoffen, zoals glas en papier, uit het afval zijn gehaald.

afval scheiden Afval sorteren naar de grondstof waar het van gemaakt is. Afval kun je scheiden in glas, papier, plastic, textiel enz.

container Een container is een heel grote bak om iets in te verzamelen.

textiel Het textiel is de stof waarvan handdoeken, kleren en knuffels zijn gemaakt.

ondergronds Als iets onder de grond is, noemt je het ondergronds. Bijvoorbeeld een ondergrondse afvalcontainer.

BIJLAGE WAT MOET WAARIN?

In de groene container mag worden aangeboden

- Tuinafval, zoals gras, bladeren en klein snoeiafval
- Etensoverblijfselen inclusief botjes en graten
- Jus en kaaskorsten
- Eierschalen
- Pindadoppen en notenschalen
- Koffiefilterzakjes met inhoud, theezakjes en theebladeren
- Snijbloemen en kamerplanten
- Frituurvet in gestolde vorm
- Mest van kleine huisdieren

In de groene container mag NIET worden aangeboden

- As van open haard en barbecue
- Grote botten en mosselschelpen
- Dikke takken
- Honden- en kattenharen
- Luiers
- Stenen
- Zwarte grond/tuinaarde
- Sigarettenpeuken
- Stofzuigerzakken met inhoud
- Vogelkooizand en zandbakzand
- Houtblokken

Oud papier en karton voor verenigingen

Er zijn ook verenigingen die papier inzamelen:

huis-aan-huis

- Fanfare Amicitia
- Buurtvereniging Hoekske
- Buurtvereniging 't Horstje
- Fanfare St. Joris

Deze verenigingen kunnen ook het papier inzamelen met de papiercontainers. Neem contact op met de vereniging om er achter te komen op welke dag ze inzamelen.

Inzamelcontainers

- Voetbalvereniging SCO
- Atletiekvereniging Scorpio
- Voetbalvereniging VVR '70
- M.H.C. De Warande

Deze verenigingen hebben op vastgestelde momenten een container staan om papier in te verzamelen. Neem contact op met de vereniging om te weten te komen wanneer en waar u het papier kunt inleveren.

Wat mag in de zak voor plastic, metaal en drankkartons?

- Blik
- Kartonnen (drank)verpakkingen, melk- en sappakken
- Plastic tassen en broodzakken
- Pasta- en rijstzakken
- Snoepzakken
- Verpakking van vleeswaren en kaas
- Folies van tijdschriften en reclamefolders
- Blisters van o.a. tandenborstels
- Snoeren zonder koper en kunststof schroeven
- Boterkuipjes, sausbakjes, smeerkaas-, paté- of koffiemelkkuipjes
- Groente-, fruit- en saladebakjes of zakjes, patatbakjes
- Bekers van yoghurt, vla, slagroom en ijs
- Deksel van potten pindakaas, chocopasta etc.
- Knijpflessen van sauzen zoals ketchup en mayonaise
- Flacons van wasmiddelen en schoonmaakmiddelen
- Flacons van bijvoorbeeld shampoo, douchegel, badschuim en zeep
- Tubes van bijvoorbeeld gel, crème, bodylotion en tandpasta
- Flessen van olie en azijn
- Flessen van frisdrank, water en zuivel
- Potjes van gel, medicijnen en vitamines
- Plantenpotten

Wat mag NIET in de zak voor plastic, metaal en drankkartons?

- Verpakkingen met inhoud
- Verpakkingen van chemisch afval, make-upverpakkingen, terpentijnflessen en kitkoker
- Piepschuim of polystyreen
- Fastfoodverpakkingen van piepschuim, vleesschaaltjes van piepschuim/ foam en verpakkingsvulmateriaal. (piepschuim, balletjes, achtjes e.d.)
- Resten papier, karton of foliemix
- Afdekmaterialen
- Chips verpakkingen
- Doordrukstrips (pillen of kauwgom)
- Andere plastic producten en gebruiksvoorwerpen, zoals tuinstoelen en speelgoed

Mag het nu wel of niet in de zak?

Soms is het niet helemaal duidelijk of iets wel of niet in de PMD (plastic, metaal en drankkartons) zak mag. U kunt dan kijken op de afvalscheidingswijzer van de website afvalscheiden.nu. U kunt dan intypen wat u wilt weggooien en de scheidingswijzer geeft dan aan op welke manier u dit kunt weggooien.

Glas

U kunt uw glas (verpakkingsglas) wegbrengen naar de glasbak bij één van de winkelcentra of bij één van de bestaande containers in de wijk. Op www.mijnafvalwijzer.nl ziet u wat voor u de dichtstbijzijnde glasbak is.

Wat mag NIET in de glasbak:

- Gebroken ruiten (vlakglas)
- Kristallen glazen (restafval)
- Ovenschalen (keramisch glas), theekopjes en ander serviesgoed (porcelein) (restafval)
- Jeneverkruiken (restafval)
- Kapotte gloeilampen en TL-buizen (klein chemisch afval)

LES 4 ZWERFAFVAL

Lesbeschrijving

Thema's

Afval dat niet in een vuilnisbak wordt weggegooid, belandt op straat of in de natuur. We noemen het zwerfafval omdat het zwerft door de natuur. Zwerfafval is slecht voor de natuur en de mens.

Doel

De kinderen weten wat zwerfafval is en waar het voorkomt. De kinderen kennen gevolgen van zwerfafval en weten wat ze tegen zwerfafval kunnen doen.

Activiteiten

- Inventariseren wat zwerfafval is en welke gevolgen zwerfafval heeft voor mens en dier
- Nadenken over momenten waarbij veel zwerfafval in de stad ontstaat (kermis, carnaval enz.)
- Kennismaken met #Zwerfie, een positieve manier van opruimen van zwerfafval
- Zelf zwerfies maken op het schoolplein* en foto's aan anderen laten zien
- Groeps gesprek over weerstanden om zwerfafval op te rapen

* Als er helemaal geen zwerfafval op het schoolplein ligt, schakel dan de hulp in van enkele ouders en maak een wandeling met de klas door de buurt om de zwerfies te maken.

Materialen

- Smartboard met internetverbinding
- Website www.zwerfie.nl
- Verhaal Zwerfie op pag. 14
- Een aantal eenvoudige digitale camera's of mobiele telefoons (per groepje van drie één camera)
- Eventueel knijpers en vuilniszakken via gemeente Oosterhout

Inspiratie 10 min.

Vraag de kinderen of ze wel eens van een zwerfie hebben gehoord. Wat zou dat met afval te maken hebben? Lees de tekst Zwerfie voor of vertel de tekst in eigen woorden. Laat de kinderen in eigen woorden vertellen wat de mensen van #zwerfie willen bereiken. Wat vinden de kinderen daarvan? Kan het lukken om het zwerfafval op te ruimen? Willen ze daaraan meehelpen? Kan iedereen helpen? Ook kinderen die in groep 4, 5 of 6 zitten?

Aan de slag 35 min.

- Bekijk de homepage van de website www.zwerfie.nl op het smartboard. Wat zien de kinderen op de foto? Wat staat er in het woordenboek over zwerfie? Welke woorden staan er nog meer?
- Laat de kinderen opdracht **A** *Dit is zwerfafval* en **B** *Zwerfafval zwerft* uit het werkboekje zelfstandig maken en bespreek wat zwerfafval is.
- Verdeel de klas in groepjes van drie. Laat opdracht **C** *Dierenleed* in groepjes doen en bespreek na. De kinderen maken daarna zelfstandig opdracht **D** *Nog meer problemen*. Bekijk meer foto's van slachtoffers (dieren) op www.zwerfie.nl en praat erover.
  - Hoe kan het gebeuren dat dieren dit overkomt?
  - Hebben mensen ook last van zwerfafval? Hoe dan?
  - Laat de kinderen vertellen, gebruik de antwoorden bij opdracht **D** en haal daarbij de gevolgen van zwerfafval aan met behulp van de Achtergrond voor de leerkracht.
- Laat de kinderen in dezelfde groepjes opdracht **E** *Samen iets leuks doen* maken en praat samen over het zwerfafval dat bij de activiteiten ontstaat. Hoe komt dat en welke tips hebben de kinderen?
- Laat de kinderen opdracht **F** *Zwerfie* en **G** *Meedoen* uit het werkboek zelfstandig maken en laat enkele kinderen vertellen wat ze hebben opgeschreven.
- Laat ze in groepjes van drie zwerfies op het schoolplein maken*.
  - Eén kind draagt de vuilniszak, de volgende raapt het afval op en stopt het in de zak en de derde maakt de foto.
  - Laat ze rouleren, zodat ieder kind een eigen zwerfie heeft.
  - Verdeel de activiteit eventueel over twee of meer dagen.
- Maak een collage van alle zwerfies van de kinderen en post de zwerfies op de website van de school of stuur ze op naar de Gemeente Oosterhout. Gooi het zwerfafval weg in de goede afvalcontainer op school.

Afronding 15 min.

- Vraag de kinderen hoe ze het vonden om zwerfafval op te rapen. Stel vervolgens een aantal vragen en bespreek de weerstanden die we soms moeten overwinnen om zwerfafval op te rapen, zoals:
  - 'Mijn handen worden vies.'
  - 'Het is afval van iemand anders.'
  - 'Ik heb er nu even geen tijd voor.'
  - 'Er staat geen prullenbak' of 'de prullenbak is vol.'
- Laat de kinderen met elkaar in gesprek gaan. Vinden ze dit goede of geen goede redenen om zwerfafval op te rapen?
- Maak een top tien van tips die de kinderen bij opdracht **E** in hun werkboekje hebben genoteerd.
- Bespreek de afvalwoorden en laat de kinderen die in hun afval-woordenboek schrijven.
- Geef de opdrachten bij **H** *Thuis doen* mee naar huis.

Extra

- Verzamel de zwerfies die de kinderen thuis maken en post ze op de website van de school of hang ze op in de klas.
- Maak een wandeling in de buurt, inventariseer het zwerfafval en ruim het op. Herhaal dit op vaste momenten.
- Houd een picknick in de klas en bespreek welk zwerfafval bij een echte picknick in de natuur terecht kan komen. Welke tips hebben de kinderen voor een echte picknick?

Achtergrond en antwoorden

Voorleesverhaal: Zwerfie

Weet jij wat een *selfie* is? Dan weet je ook wat een *zwerfie* is! Precies, een selfie die je maakt als je zwerfafval opruimt. Met een selfie laat je aan je vrienden zien wat je aan het doen bent. Jij samen met een giraf in de dieren-tuin. Of jij naast opa in die hoge schommel op de kermis. Met een zwerfie laat je aan iedereen zien dat je zwerfafval opruimen belangrijk vindt. Al dat zwerfafval (op straat, in het bos of in de speeltuin) komt omdat iedere keer één flesje of papiertje op straat wordt gegooid. Mensen denken 'ach, dat ene papiertje maakt niet uit.' Maar al die dingen bij elkaar zorgen voor heel veel rommel. Het maakt dus wel uit! Wil je weten wat de oplossing is? Al- lemaal één ding opruimen, dat maakt dus ook uit! Als we dat allemaal iedere dag doen, is al het zwerfafval in Oos- terhout zo opgeruimd. En als we dat aan iedereen laten zien, vindt niemand het meer gek. Dan wordt zwerfafval opruimen heel normaal. Doen jullie mee?

Gevolgen van zwerfafval

- Afval waar nog etensresten in zitten, trekt ongedierte aan (ratten, muizen, insecten enz.).
- Afval op straat of in het gras ziet er onverzorgd uit, waardoor mensen zich niet prettig voelen.
- Zwerfafval trekt zwerfafval aan. Waar zwerfafval ligt, gooien anderen ook sneller iets weg.
- Je kunt je pijn aan afval doen, bijvoorbeeld aan scherpe randen van glas of plastic als je op blote voeten op het strand loopt.
- Het is moeilijk om zwerfafval op te ruimen, omdat je er vaak niet makkelijk bij kunt.
- Zwerfafval kan niet worden gebruikt voor nieuwe dingen. Er blijft dus meer afval over.
- Dieren denken dat het afval voedsel is. Ze eten het op en worden daardoor ziek. Of ze blijven steken in een dekseltje of dop als ze restjes eten proberen op te eten. Daardoor krijgen ze problemen of gaan dood.

- Er komen resten van het afval in de grond en het water terecht. Zon, water en wind breken het afval in steeds kleinere stukjes. Die deeltjes worden door dieren opge- geten en komen zo in ons voedsel terecht.
- Veel zwerfafval komt in zee terecht waar grote hoeveel- heden plastic in de oceanen bij elkaar rondrijven: dat noemen we plastic soep.

Tips om zwerfafval tegen te gaan

- Houd het schoolplein en de omgeving van de school schoon.
- Meld overvolle afvalbakken of rommel in de bosjes bij de gemeente via de app MijnGemeente
- Neem minder afval mee van huis, gebruik een brood- trommel en een drinkbeker.
- Houd regelmatig een schoonmaakactie in de buurt, vraag bij de gemeente om knijpers en vuilniszakken.
- Gooi afval onderweg in een openbare vuilnisbak of neem het mee naar huis.
- Meer tips en informatie op www.milieucentraal.nl

Afvalwoorden

zwerfie Een zwerfie is een foto die je van jezelf maakt als je zwerfafval opdraapt en in een afvalbak gooit.

zwerfafval Zwerfafval zijn lege flesjes, kauwgom en an- der afval dat mensen op straat gooien.

plasticsoep De plasticsoep is een verzameling van grote hoeveelheden plastic en ander afval in oceanen en zeeën.

schoonmaakactie Een schoonmaakactie is een speciaal moment waarop mensen samen aan de slag gaan om hun straat, stad of schoolplein schoon te maken.

ongedierte Ongedierte zijn kleine dieren of insecten die problemen geven in en om het huis. Bijvoorbeeld ratten, muizen of wespen.

LES 5 BLIJ AFVALVRIJ!

Lesbeschrijving

Thema

Afvalvrij leven is leven zonder afval. Dat lijkt moeilijk, maar alle kleine beetjes helpen. Bewust kiezen om geen of minder verpakkingsmateriaal te gebruiken en afval goed te scheiden is een prima begin. Afvalvrij leven is niet alleen beter voor de natuur en de mens, maar ook goedkoper en leuk om te doen.

Doel

De kinderen kennen de vijf uitgangspunten voor leven zonder afval. Ze kunnen bewuste keuzes maken die tot minder afval op school en in de klas leiden. Ze beleven plezier aan het kiezen voor minder afval.

Activiteiten

- Luisteren naar een verhaal over leven zonder afval
- Vergelijken van kopen op de markt en kopen in de supermarkt
- Kennismaken met vijf regels voor leven zonder afval
- Bewust kiezen voor minder afval in de klas
- Begin maken met muurkrant over #wegmetAfval in Oosterhout (uitwerking naar eigen mogelijkheden)

Materialen

- Smartboard met internetverbinding
- Verhaal over Suze en Jordy op pag. 37
- Papier, stiften, printer, tekenmateriaal, lijm en scharen enz.
- Filmpje Portemonnee maken van sap- of melkpak [HYPERLINK](#)
- Filmpje Maak het zelf – plastic lamp [HYPERLINK](#)

Inspiratie 10 min.

Vertel het verhaal van Suze en Jordy die leven zonder afval. Praat met de kinderen na. Hoe leven Suze en Jordy? Herkennen de kinderen de dingen die Suze en Jordy doen? Doen ze dat zelf ook zo? Wat doen ze anders?

Aan de slag 20 min.

- Laat de kinderen opdracht **A Kies afvalvrij!** en **B Naar de markt** uit het werkboekje individueel maken.
- Praat over de verschillen tussen boodschappen doen op de markt en boodschappen doen in de supermarkt. Stel vragen:
  - Wie gaat er wel eens naar de markt? Waarom?
  - Wanneer is het markt in Oosterhout?
  - Wat kun je op de markt allemaal kopen?
  - Hoe zijn dingen die je op de markt koopt verpakt?
  - Wanneer is de supermarkt open? Wanneer kun je naar de markt?

- Hoe kun je afvalvrij boodschappen doen? Hoe zorg je voor minder verpakkingen? Denk samen na over de dingen die de kinderen graag eten. Hoe zijn die verpakt? Kan dat ook anders? Waarom wel of niet? Bedenk samen of het nodig is om groenten en fruit, brood en kaas te verpakken in plastic.
- Laat de kinderen zelfstandig opdracht **C Makkelijk of moeilijk?** maken over kiezen voor afvalvrij leven.
  - De kinderen geven in hun werkboekje aan of ze de keuze makkelijk of moeilijk vinden.
  - Wijs twee plaatsen in de klas aan, één voor de kinderen die 'makkelijk' hebben gekozen en één voor de kinderen die 'moeilijk' hebben aangegeven.
  - Laat de kinderen bij ieder voorbeeld op een van de twee plekken gaan staan. Vraag enkele kinderen waarom ze deze keuze hebben gemaakt. Laat de kinderen op elkaar reageren en in gesprek gaan.
  - Rond het gesprek na een paar minuten af en vat de argumenten samen. Let op: het gaat er hier niet om dat de kinderen alle keuzes makkelijk vinden, maar om het aanzetten tot nadenken en gesprek.
  - Geef ze na de gesprekjes steeds de mogelijkheid om opnieuw hun plaats te bepalen. (Met jongere kinderen kunt u deze opdracht meteen centraal doen. Lees de teksten één voor één voor en laat de kinderen kiezen op welke plek ze gaan staan.)
  - Laat de kinderen hun keuzes in het werkboekje aanpassen.
- Lees samen opdracht **D Vijf regels voor leven zonder afval**. Geef er uitleg bij als dat nodig is. Laat de kinderen per regel bedenken en opschrijven wat ze zelf kunnen doen. Verzamel de ideeën en maak een lijst op het smartboard.

Afronding 30 min.

- Lees opdracht **E Blij Afvalvrij!** samen door. Laat de kinderen hun naam invullen en de opdracht verder individueel maken. Maak een lijst van de dingen die de kinderen hebben genoteerd. Kies uit de lijst samen drie doelen die de klas als groep wil bereiken. (zie Achtergrond voor de leerkracht voor voorbeelden en ideeën). Schrijf de drie doelen op het bord en zorg dat deze de komende periode zichtbaar blijven. Evalueer dagelijks en bespreek wat makkelijk en moeilijk is. Geef zelf het goede voorbeeld! Informeer de ouders en/ of verzorgers van de kinderen over de nieuwe afspraken over afval in de klas.
- Bespreek de opdrachten bij **F Thuis doen** in het werkboekje.
- Bespreek de afvalwoorden uit deze les en laat de kinderen hun afvalwoordenboekje verder uitbreiden met woorden die ze zelf willen toevoegen.

- Laat de kinderen een onderwerp bedenken voor een muurkrant over #wegmetAfval in Oosterhout. Laat ze bespreken wat er in zo'n krant kan staan. Laat ze in tweetallen een eigen opdracht kiezen. Bijvoorbeeld: Zwerfies maken, een informatieve tekst schrijven over hergebruik, plastic soep of de kringloop van de natuur, foto's maken van afvalcontainers in hun buurt, een kort verhaal schrijven over afval of afvalvrij leven, familieleden, buurtbewoners of leerkrachten interviewen over afval en zwerfafval. Gebruik het werkboekje erbij. Laat ze in deze les een eerste opzet maken. Plan extra tijd in om de krant verder in te vullen. Maak er eventueel een digitale krant van voor de website van de school.

Extra

- Houd in de klas een blog bij over afval scheiden, zwerfafval en afvalvrij leven.
- Maak een tentoonstelling van de muurkrant en de lessen #wegmetAfval in Oosterhout. Nodig ouders en buurtbewoners uit. Zorg voor versnaperingen die geen extra afval opleveren, zoals zelfgebakken koekjes.
- Organiseer een ruilmiddag in de klas waar de kinderen afgedankte spullen met elkaar kunnen ruilen.
- Knutselen met afval: maak een portemonnee van een melkpak of een lamp van lege plastic drankflesjes. Gebruik de instructiefilmpjes op pag. 40-41.

Achtergrond en antwoorden

Blij afvalvrij!

Suze en Jordy leven afvalvrij. Ja, echt. Ze hebben bijna geen afval thuis. Bijna alles in huis kan opnieuw gebruikt worden. Net als in de natuur. Daar is ook geen afval. Het hele gezin helpt mee.

Dat doen ze zo: ze zorgen ervoor dat er geen afval het huis in komt! Ze brengen dus niks mee dat later afval is. Dus geen plastic zakken die je maar één keer gebruikt voor de broodjes van de bakker. Geen verpakkingen die eigenlijk niet nodig zijn zoals een plastic hoesje om een komkommer en geen wegwerpbekers of flesjes. In het begin was dat best moeilijk. Maar nu zijn Suze en Jordy eraan gewend. Ze gaan vaak met hun moeder naar de markt om boodschappen te doen. Dan nemen ze een flinke boodschappentas mee. Ze kopen verse groenten en fruit, maar ook brood en krentenbollen of eierkoeken. Die doen ze in aparte zakjes. Hun moeder maakt die zakken zelf van stof. Ze heeft ook lunchzakken gemaakt. Daarin nemen Suze en Jordy brood of fruit mee naar school. Ze hebben ook ieder een eigen drinkbeker in hun eigen kleur: Suze een blauwe en Jordy een gele. Die is ook heel handig als ze met de trein naar oma gaan. Sinds ze leven zonder afval denken Suze en Jordy meer na over wat ze nodig hebben. Ze kopen minder nieuwe kleren en gaan vaker naar de markt. Ze bakken nu zelf koekjes en hebben groenten in de tuin. En dat is veel leuker dan al die rommel!

Weekmarkten

In de gemeente Oosterhout worden 2 weekmarkten gehouden: Woensdag van 11.30-17.00 uur bij het winkelcentrum Zuiderhout; Zaterdag van 08.30-16.00 uur op de Markt in het stadscentrum. Meer informatie: Marktmeester: 06 52366130 (tijdens werkdagen). Meer info op www.oosterhout.nl

Hoe kies je voor minder afval?

- Koop spullen zo veel mogelijk zonder verpakking.
- Verzamel plastic zakken (bijvoorbeeld van brood) en gebruik ze opnieuw.
- Gebruik geen wegwerpverpakkingen, zoals sappakjes en verpakte koeken of repen of chipszakjes.
- Gebruik een lunchtrommel, drinkbeker of bakjes voor groente en fruit.
- Gooi minder weg, geef gebruikte spullen een nieuw doel, geef het weg of maak er iets anders van.
- Let er bij nieuwe spullen op dat je ze goed gescheiden kunt weggoaien.
- Maak dingen zelf: bak koekjes of brood en maak tijdens een handwerkles dingen die de kinderen kunnen gebruiken, bijvoorbeeld een pennenzakje.

Afvalwoorden

afvalvrij Afvalvrij is zonder afval. Je leeft afvalvrij als je geen afval achterlaat.

hergebruiken Hergebruiken is spullen opnieuw gebruiken. Bijvoorbeeld als je van een blikje een plantentopje maakt.

composteren Composteren is het maken van voedingsstoffen voor planten uit plantenresten.

verpakking Een verpakking is het materiaal waarin iets verpakt is om het te beschermen of te vervoeren. Veel verpakkingen zijn gemaakt van plastic of papier.

kringloopwinkel Een kringloopwinkel is een winkel waar je gebruikte spullen kunt kopen. Bijvoorbeeld kleding, meubels, boeken of apparaten.

Achtergrond en antwoorden

Vervolg

Wat kan de school doen?

- Op school scheiden van materialen: papier, plastic, pennen, stiften, paperclips, GFT, klei- en handwerk-resten, batterijen.
- Een composthoop en moestuin aanleggen.
- Zorgen voor duidelijk herkenbare afvalbakken in de school.
- Afspraken maken met gemeente om afval gescheiden op te halen.
- Per klas besluiten om broodtrommels en drinkbekers te gebruiken.
- Alle kinderen een broodtrommel en drinkbeker cadeau doen.
- Restafval per klas verzamelen en per maand hoeveelheden noteren.
- Zichtbaar maken (per klas of voor de hele school) dat de hoeveelheid restafval vermindert.
- Allemaal een stuk zwerfafval per dag oprapen in de pauze, ook de meesters en juffen!
- Gastsprekers uitnodigen die over onderwerpen rondom afval, vervuiling, natuur en milieu die de kinderen interesseren komen vertellen;
- Buurtbewoners en ouders uitnodigen om samen met de kinderen afvaldoelstellingen voor de school of de buurt vast te stellen.

Colofon

#wegmetAfval in Oosterhout

sluit aan op het landelijke programma
Van Afval naar Grondstof

Ontwikkeling

deRodeBallon-educatie.nl
Noor van Manen Communicatie

Vormgeving

deOntwerpers.nl

In opdracht van Gemeente Oosterhout

Voor algemene informatie en aanvragen
van het lespakket: schoon@oosterhout.nl

Voor informatie over deze uitgave
simone@derodeballon-educatie.nl